FAKTAA
express
3A/2017

KEITÄ OVAT ULKOMAALAISTEN KORKEAKOULUJEN SUOMALAISET TUTKINTO-OPISKELIJAT?

Tilastotietoja Kelan opintotuen saajista

TAUSTAA

Onko korkeasti koulutettujen suomalaisten aivovuoto ulkomaille riistäytymässä käsistä? Eikö Suomi enää houkuttele osaajia? Nämä kärjistykset heijastavat julkisessa keskustelussa näkynyttä huolta koulutetun väen muuttovirrasta ulkomaille. Esimerkiksi Tieteentekijöiden liiton mukaan tutkijoiden maastamuutto on lisääntynyt ja yhä harvempi muuttajista palaa Suomeen. Akateemisten nuorten tähyily ulkomaisille työmarkkinoille on noteerattu mediassa. Hallitusohjelmassakin kiinnitetään huomiota siihen, että Suomi joutuu kilpailemaan myös ulkomailla opiskelleista suomalaisnuorista.

Ulkomailla tutkintoa opiskelevien suomalaisten määrä on viime vuosina kasvanut selvästi. Kelan opintotukitilastojen mukaan ulkomaisissa korkeakouluissa tutkintoa suorittavien määrä kääntyi kasvuun kymmenen vuotta sitten ja on kaksinkertaistunut: lukuvuonna 2006—2007 heitä oli noin 4000, lukuvuonna 2015—2016 jo 8000.

Mistä ulkomailla opiskelevien kasvava määrä kertoo? Ketkä lähtevät ulkomaille opiskelemaan ja miksi he näin tekevät? Mitä opiskelijat ajattelevat Suomesta maailmalla ollessaan? Kiinnostaako heitä kotimaahan paluu opintojen päätyttyä? Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO (vuodesta 2017 Opetushallitus) käynnisti 2016 selvityshankkeen, jossa haetaan vastauksia näihin kysymyksiin.

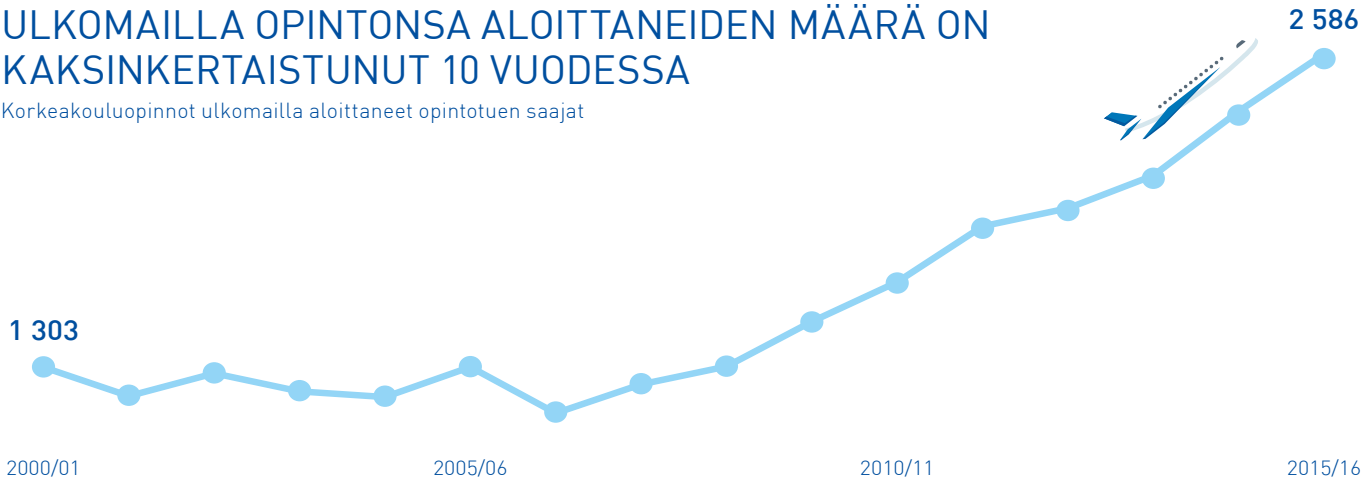
Tässä Faktaa Express -julkaisussa käydään läpi hankkeen ensimmäisen vaiheen tuloksia. Tarkastelun kohteena ovat Kelan opintotukitilastot, joiden pohjalta rakennetaan kuvaa siitä, millaista joukkoa ulkomailla opiskelevat ovat sekä missä ja mitä he opiskelevat.

Selvityshanke koskee opiskelijoita, jotka saavat Kelan opintotukea ulkomaisten opintojensa rahoitukseen. Tämä ei ole aivan sama joukko kuin suomalaiset tutkinto-opiskelijat ulkomailla: heistä osa opiskelee ilman opintotukea ja myös ulkomaiden kansalaiset voivat tietyin edellytyksin saada Kelan tukea. Jatkossa puhutaan kuitenkin yksinkertaisuuden vuoksi suomalaisista tutkinto-opiskelijoista ulkomailla.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

ULKOMAILLA OPINTONSA ALOITTANEIDEN MÄÄRÄ ON KAKSINKERTAISTUNUT 10 VUODESSA

Korkeakouluopinnot ulkomailla aloittaneet opintotuen saajat

ULKOMAISISSA KORKEAKOULUISSA OPISKELEVIEN SUOMALAISTEN MÄÄRÄ

8 000

VASTAA SUUREN SUOMALAISEN AMMATTIKORKEAKOULUN TAI PIENEN YLIOPISTON OPISKELIJAMÄÄRÄ

MITÄ SELVITETÄÄN?

Suomalaisten tutkinto-opiskelu ulkomailla on Opetushallituksen selvityshanke, jota tehdään yhteistyössä Kelan ja Siirtolaisuusinstituutin kanssa.

Vastauksia haetaan seuraaviin kysymyksiin:

- Ketkä lähtevät ulkomaille?
- Miksi sinne lähdetään?
- Millaisia kokemuksia ulkomailla opiskelusta on?
- Miten opiskelijat suhtautuvat Suomeen palaamiseen?
- Millainen on ulkomailla tutkintonsa suorittaneen ura?

Selvityksen ensimmäisen vaiheen aineistona olivat Kelan tilastot opintotukea ulkomaiseen korkeakoulututkintoon saavista suomalaisista. Toisessa vaiheessa tehtiin kysely, jossa opiskelijoilta kysyttiin ulkomaille lähdön syitä ja kokemuksia opinnoista; kyselyn tulokset julkaistaan loppuvuodesta 2017. Selvityksen kolmannessa vaiheessa pyritään tavoittamaan ulkomaisen korkeakoulututkintonsa valmiiksi saaneita suomalaisia.

Lisää tietoa selvityksestä: www.cimo.fi | Palvelut | Tutkimus- ja selvitystoiminta | Suomalaisten tutkinto-opiskelu ulkomailla

SUOMALAISET OPISKELEVAT ULKOMAILLA ENEMMÄN KUIN KOSKAAN

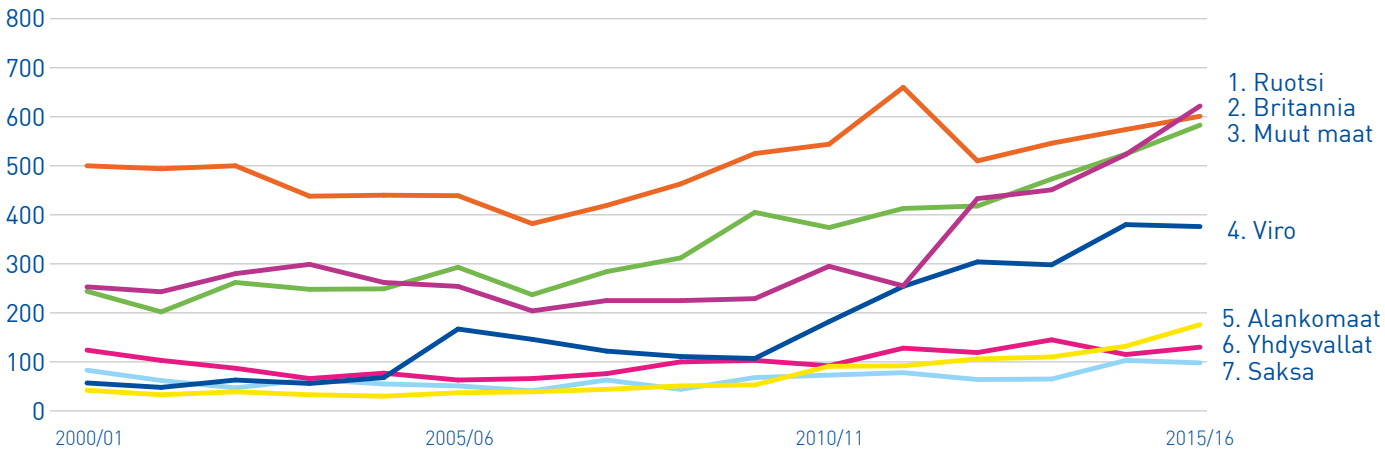
Ulkomailla Kelan opintotuen turvin opiskelevien suomalaisten määrä on nyt ennätyksellisen korkea. Lukuvuonna 2015—2016 ulkomaista korkeakoulututkintoa opiskeli lähes 8000 suomalaista, mikä vastaa suuren suomalaisen ammattikorkeakoulun tai pienen yliopiston opiskelijamäärää. Ulkomailla opiskelee lisäksi reilut 400 suomalaista ammattiopiskelijaa ja lukiolaista.

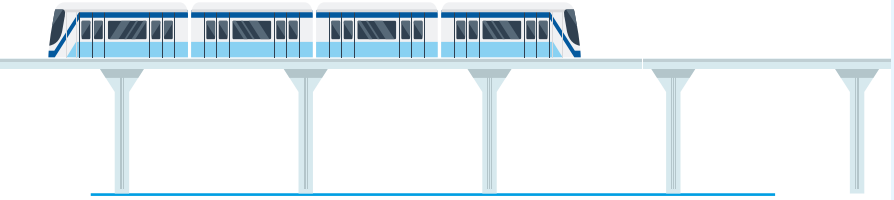
Korkeakouluopiskelijoista lähes 2600 aloitti ulkomaiset opintonsa lukuvuonna 2015—2016; aloittaneiden määrä kääntyi selvään kasvuun kymmenisen vuotta sitten. Samaan aikaan Suomessa korkeakouluopinnot aloittaneiden määrä on hieman pienentynyt.

On vaikea sanoa selvää syytä sille, miksi ulkomailla opinnot aloittaneiden määrä kääntyi kasvuun juuri tuolloin. Samaan aikaan alkoi kasvaa myös korkeakouluista ulkomaanjaksolle lähteneiden määrä, joten kyse voi olla siitä, että tieto kansainvälistymisen mahdollisuuksista on saavuttanut nuoret aiempaa paremmin. Toisaalta akateemisten suomalaisten maastamuutto on viime vuosina muutenkin kasvanut, joten kyse voi olla opiskelijaliikkuvuutta laajemmasta ilmiöstä.

RUOTSI KIRI BRITANNIAN OHI SUOSITUIMMAKSI OPINTOJEN ALOITUSMAAKSI — VIRO JA ALANKOMAAT KASVATTAVAT SUOSIOTAAN

Korkeakouluopinnot ulkomailla aloittaneet opintotuen saajat suosituimmissa opiskelumaissa 2000/01—2015/16

BRITANNIA JA RUOTSI OVAT SUOSITUIMMAT MAAT

Lukuvuonna 2015—2016 Britannian korkeakouluissa opiskeli lähes 2000 ja Ruotsin noin 1850 suomalaista. Britannia on ollut opiskelijoiden suosikkilistan kärjessä jo pitkään ja sen suosio on pysynyt melko tasaisena; syynä lienevät englannin kieli sekä kansainvälisesti tunnetut yliopistot. Edes suuret lukuvuosimaksut eivät näytä vaikuttaneen maan suosioon. Monet suomalaisista saattavat myös opiskella Skotlannissa, jossa EU-kansalaiset voivat suorittaa ensimmäisen Bachelor-tutkinnon maksutta.

Ruotsin suosio on kasvanut viimeisen viiden vuoden aikana muita reippaammassa tahdissa. Lukuvuonna 2015—2016 se oli ensimmäistä kertaa Britanniaa suositumpi opintojen aloitusmaa: Ruotsissa korkeakouluopinnot aloitti 622 suomalaista, Britanniassa 601. Ruotsi on yhteiskuntana Suomen kaltainen ja tuttu naapurimaa, jossa suomalaisopiskelija ei maksa lukuvuosimaksuja. Ruotsissa tarjotaan runsaasti englanninkielistä opetusta ja toisaalta moni suomalainen pystyy opiskelemaan myös ruotsinkielisissä koulutusohjelmissa.

Suhteessa eniten ovat kuitenkin kasvaneet Virossa ja Alankomaissa korkeakouluopintonsa aloittaneiden määrät. 2000-luvun alkuun verrattuna on Viroon lähtevien määrä kuusinkertaistunut ja Alankomaihin lähtevien nelinkertaistunut. Viro on myös tietoisesti rekrytoinut korkeakouluihinsa opiskelijoita Suomesta.

VANHEMPIA TUTKIMUKSIA MAASTAMUUTON MOTIIVEISTA

Aiemmat selvitykset ulkomaisten korkeakoulujen suomalaisista tutkinto-opiskelijoista on tehty ennen kuin heidän määränsä kääntyi siihen kasvuun, jonka aallonharjalla nyt ollaan. CIMOn selvityksen[1] mukaan 2000-luvun alun lähtijöitä motivoi moni asia: kotimaasta ei löytynyt opiskelupaikkaa, halu päästä tasokkaaseen ja arvostettuun oppilaitokseen, uudet kokemukset, toiveet kansainvälisestä urasta sekä kiinnostus kohdemaata ja sen kieltä kohtaan.

Kelan selvityksessä[2] tarkasteltiin valmistuneiden uraa. Ulkomailla tutkintonsa suorittaneiden — joista 57 % palasi Suomeen — oli hieman hankalampi sijoittua työelämään kuin kotimaasta valmistuneiden: he työllistyivät hitaammin ja uran alku oli rikkonaisempi.

Vastaava vertailu on tehty myös Islannissa ja Norjassa[3]. Sen mukaan islantilaiset ja norjalaiset palaavat valmistuttuaan kotimaahansa suomalaisia useammin.

Siirtolaisuusinstituutti on tutkinut maastamuuttoa opiskelua laajempana ilmiönä[4]. Suomalaisten yleisin kohde on Ruotsi ja eniten muuttajia on Uudeltamaalta. Muuttajat ovat keskimäärin koulutetumpia kuin tänne tulleet tai jääneet. Yleisimpiä lähdön syitä ovat työskentely ja kiinnostavan työkokemuksen saaminen, puolison mukana muuttaminen, kielitaidon parantaminen ja halu nähdä maailmaa. Ulkomaille työn perässä lähteneet suomalaiset eivät vastaa kuvaa pakon edessä muuttavista työntekijöistä, vaan etsivät ennemmin mahdollisuuksia toteuttaa itseään. (ks. lähdeluettelo s. 6)

KIINNOSTUS LÄÄKE- JA HOITOTIETEEN OPINTOIHIN KASVANUT ENITEN

Suomalaiset opiskelevat ulkomailla useimmiten kauppatiedettä, humanistisia aineita, lääke- ja hoitotieteitä sekä yhteiskuntatieteitä. Vastaavasti esimerkiksi tekniikkaa tai luonnontieteitä opiskellaan ulkomailla vain vähän.

Ulkomaisissa korkeakouluissa opiskeltavat alat painottuvat eri tavalla kuin Suomessa opiskeltavat. Vaikka tilastot eivät ole täysin vertailukelpoisia, näyttää ainakin tekniikan ja luonnontieteen opiskelijoilla kotimainen korkeakoulu olevan ulkomaista yleisempi vaihtoehto: Suomessa opiskelevista 18 % opiskeli tekniikkaa ja 14 % luonnontieteitä, ulkomailla opiskelevilla kummankin alan osuus oli 4 %. Vastaavasti oikeustieteen, taiteen sekä humanistisen ja kaupallisen alan osuus oli kotimaassa opiskelevilla pienempi kuin ulkomailla.

Tekniikkaa ja luonnontieteitä opiskellaan ulkomailla vain vähän.

Ylivoimaisesti eniten suosiotaan on kasvattanut lääke- ja hoitotieteiden opiskelu ulkomailla: opintonsa aloittaneiden määrä on kasvanut kymmenessä vuodessa yli nelinkertaiseksi. Keskimääräistä reippaammin ovat kasvaneet myös oikeustiedettä ja kauppatiedettä ulkomailla opiskelevien suomalaisten määrät. Yksi syy suosioon voi olla se, että Suomessa näitä aloja on vaikea päästä opiskelemaan.

Eri aloja opiskellaan eri maissa. Varsinkin humanististen aineiden ja yhteiskuntatieteiden opiskelu painottuu Britanniaan ja Ruotsiin, kun taas oikeustiedettä opiskellaan erityisesti Virossa. Lääke- ja hoitotieteitä opiskellaan Ruotsin ja Viron lisäksi paljon myös harvinaisemmissa opiskelumaissa kuten Latviassa ja Romaniassa.

ULKOMAILLA OPISKELUN SUOSIO KASVAA MYÖS MUISSA POHJOISMAISSA

Pohjoismaiden opintotukiviranomaiset tuottavat vuosittain vertailevia tilastoja opiskelijoista, jotka saavat opintotukea ulkomaisiin opintoihin.

Näiden tilastojen mukaan ulkomailla opiskelevien määrä on lähes kaikissa Pohjoismaissa alkanut kasvaa lukuvuoden 2006—2007 paikkeilla. Suomessa kasvu on ollut reippaampaa kuin muilla: meillä se on kymmenessä vuodessa ollut 86 %, Norjassa 45 %, Tanskassa 41 % ja Ruotsissa 2 %. Ruotsissa ulkomailla opiskelevien määrä laski äkillisesti lukuvuonna 2015—2016; sitä ennen suunta oli sielläkin ylöspäin.

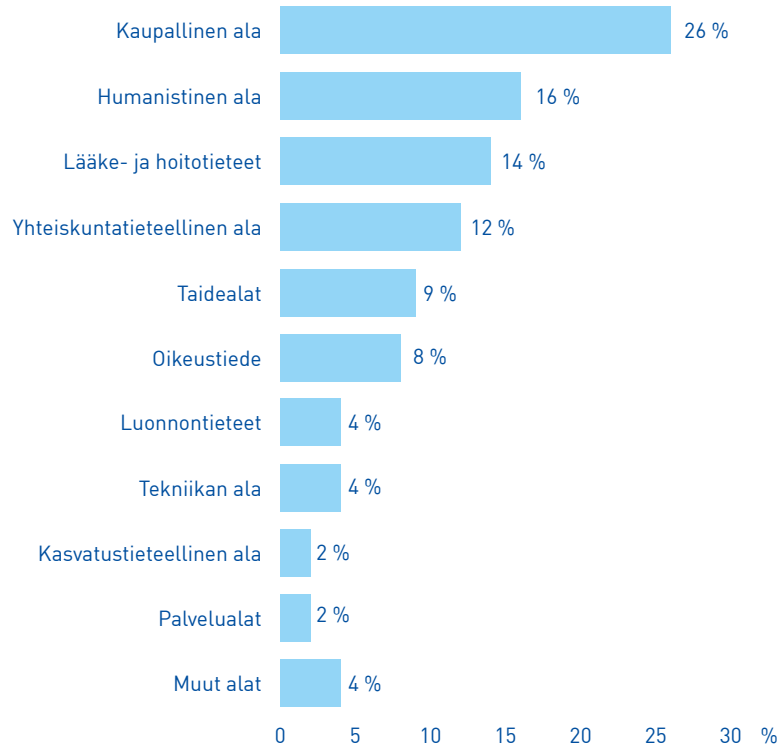
Norjalaiset, ruotsalaiset ja islantilaiset päätyvät ulkomaiseen oppilaitokseen todennäköisemmin kuin suomalaiset ja tanskalaiset: lukuvuonna 2015—2016 opintotukea saaneista norjalaisista opiskeli ulkomailla 10 %, ruotsalaisista 7 %, suomalaisista 5 % ja tanskalaisista 2 %. Islannissa peräti neljännes opintotuen saajista opiskeli ulkomailla. Erot heijastavat osaltaan eroja opintotukijärjestelmissä. Norjassa, Ruotsissa ja Islannissa tuetaan ulkomaisia opintoja reilummin kuin Suomessa. Tukea — joka tosin on usein lainaa — voi saada myös lukukausimaksuihin ja matkakustannuksiin.

Suomalaiset valitsevat naapureita useammin opiskelupaikakseen toisen EU-maan ja harvemmin Yhdysvallat. Britannia on EU-maista suosituin kohde kaikille pohjoismaalaisille.

Lisätietoa Kelan verkkosivuilta: http://www.kela.fi/web/sv/samarbetsorgan.

KAUPALLINEN ALA SUOSITUIN VALINTA ULKOMAILLA OPISKELLESSA

Ulkomailla korkeakouluopinnot 2015—2016, aloittaneiden jakaantuminen eri aloille

TYYPILLINEN ULKOMAILLE LÄHTIJÄ:

64 % ulkomaille lähtevistä on naisia

25 % opiskelee Britanniassa

26 % opiskelee kauppatieteitä

59 % on 20—24-vuotiaita

76 % on suomenkielisiä

39 % on kotoisin pääkaupunkiseudulta

ULKOMAILLE LÄHTIJÖISSÄ ON KOTIMAASSA ALOITTANEISIIN VERRATTUNA ENEMMÄN NAISIA, IÄLTÄÄN VANHEMPIA JA MUITA KUIN SUOMENKIELISIÄ

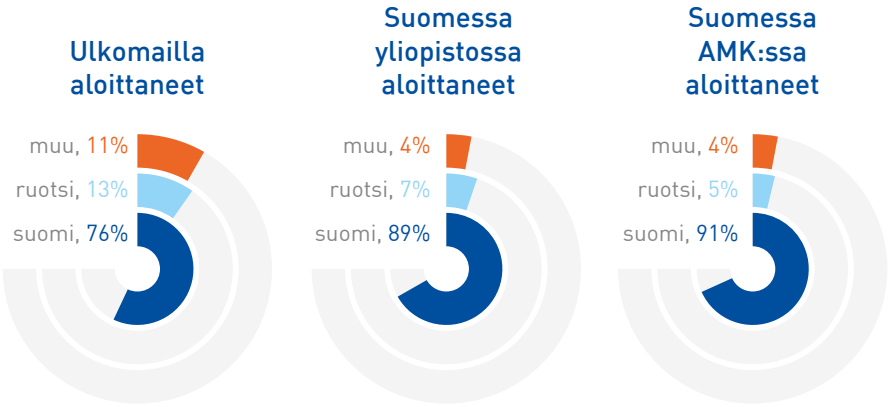
Ulkomaille lähtee hieman erilainen opiskelijajoukko kuin kotimaan korkeakouluihin. Ulkomaisessa korkeakoulussa opintonsa aloittaneissa on enemmän naisia kuin Suomessa aloittaneissa: naisten osuus on 64 % ulkomailla ja noin 55 % Suomessa aloittaneista. Miesten osuus lähtijöistä on kuitenkin viime vuosina hieman kasvanut.

Ulkomaiset opinnot aloitetaan hieman vanhempina kuin kotimaiset. Ulkomailla aloittaneista 22 % on 25-vuotiaita tai vanhempia, Suomessa aloittaneista 16 %.

Ulkomaille lähteneissä on Suomessa aloittaneisiin verrattuna enemmän muita kuin suomenkielisiä. Esimerkiksi ruotsinkieliset lähtevät suomenkielisiä aktiivisemmin ulkomaille. He päätyvät melko todennäköisesti ruotsalaiseen korkeakouluun — Ruotsissa opintonsa aloittaneista suomalaisista peräti 39 % oli ruotsinkielisiä.

RUOTSINKIELISET SUUNTAAVAT ULKOMAISEEN KORKEAKOULUUN USEAMMIN KUIN SUOMENKIELISET IKÄTOVERINSA

Ulkomailla ja Suomessa korkeakouluopinnot 2014—2015 aloittaneet äidinkielen mukaan

ULKOMAILLE LÄHTIJÖILLÄ ON USEIN HIEMAN VARAKKAAMMAT VANHEMMAT

Ulkomaisessa korkeakoulussa opinnot aloittaneet tulevat hieman varakkaammista perheistä kuin Suomessa aloittaneet. Lähtijöillä äidin ja isän yhteenlaskettu mediaanitulo on 95 200 euroa vuodessa, kun se kotimaisessa yliopistossa aloittaneilla on 87 500 ja ammattikorkeakoulussa aloittaneilla 74 000 euroa. Ulkomailla opiskelee myös enemmän niitä, joiden vanhempien yhteenlasketut tulot osuvat suurimpaan tuloluokkaan eli ovat yli 150 000 euroa vuodessa.

Ulkomaille hakeudutaan erityisesti pääkaupunkiseudulta tai sen liepeiltä. Lähes kaksi kolmasosaa lähtijöistä asui ennen opintojaan Uudellamaalla.

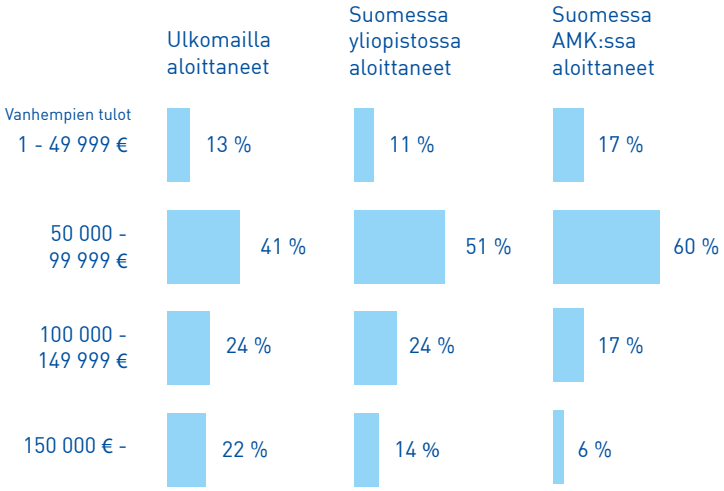
Ulkomailla opiskelu ei kuitenkaan ole pelkästään hyvätuloisten asia, sillä pienempituloisten vanhempienkin lapset hakeutuvat ulkomaille. Myöskään suosituimmissa kohdemaissa opinnot aloittaneiden taustat eivät tässä merkittävästi eroa toisistaan. Yhdysvalloissa ja Virossa opiskelevien vanhemmat tosin kuuluvat hieman muita useammin kahteen ylimpään tuloluokkaan.

Tieto vanhempien tuloista on Kelasta, jonne verohallinto ilmoittaa henkilöiden veronalaiset ansio- ja pääomatulot. Tarkastelussa ovat mukana vain ne korkeintaan 25-vuotiaat opiskelijat, joille löytyy kahden vanhemman tulotiedot.

Ulkomaille hakeutuu eniten eteläisessä Suomessa ja pääkaupunkiseudulla tai sen lähistöllä asuvia nuoria. Peräti 58 % opintonsa lukuvuonna 2014—2015 aloittaneista asui ennen lähtöään Uudellamaalla. Tämän maakunnan nuoret lähtevät ulkomaisiin korkeakouluihin muita innokkaammin, sillä samaan aikaan Suomessa korkeakouluopinnot aloittaneista opintotuen saajista vain 31 % tuli Uudeltamaalta.

MYÖS PIENEMPITULOISTEN VANHEMPIEN LAPSET LÄHTEVÄT ULKOMAILLE

Ulkomailla ja Suomessa korkeakouluopinnot 2014—2015 aloittaneet vanhempien tulotason mukaan

AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINNON SUORITTANEIDEN OSUUS KASVAA LÄHTIJÖISSÄ – KUTEN MYÖS KOTIMAAN YLIOPISTOISSA ALOITTANEISSA

Suomen ammattikorkeakoulut ja yliopistot siirtyivät Bologna-prosessin mukaiseen kaksiportaiseen perustutkintorakenteeseen vuonna 2005. Tämän jälkeen on kannettu huolta siitä, ajautuvatko ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet ulkomaille, koska eivät automaattisesti pääse jatkamaan maisteriopintoja suomalaisissa yliopistoissa.

Tilastot eivät tue tätä käsitystä. Enemmistöllä lähtijöistä on toisen asteen tutkinto eli käytännössä he ovat ylioppilaita. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on ulkomaiseen korkeakouluun lähteneissä kyllä kasvanut, mutta niin se on tehnyt myös kotimaiset yliopisto-opinnot aloittaneissa. Lukuvuonna 2006—2007 ulkomailla aloittaneista 7 % oli ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita, 2014—2015 heitä oli jo 12 %. Samalla aikavälillä ammattikorkeakoulusta valmistuneiden osuus Suomessa yliopistossa aloittaneista nousi neljästä kymmeneen prosenttiin.

Vanhempia tutkimuksia maastamuuton motiiveista -lähteet:

1. Garam, Irma (2003): Kun opintie vie ulkomaille. Suomalaisten tutkinto-opiskelu ulkomaisissa korkeakouluissa. Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO. Occasional Paper 2c/2003..
2. Saarikallio, Miia ym. (2008): Korkeakoulusta työelämään? Väylänä ulkomainen tai kotimainen tutkinto. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 96. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
3. Saarikallio-Torp, Miia & Wiers-Jenssen, Jannecke (eds.) (2008): Nordic students abroad. Student mobility patterns, student support and labour market outcomes. Studies in social security and health 110. Helsinki: Kela research department.
4. Heikkilä, Elli & Koikkalainen, Saara (eds.) (2011): Finns Abroad – New Forms of Mobility and Migration. Migration Studies C21. Turku: Institute of Migration.

Opetushallitus on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimiva virasto, joka vastaa koulutuksen, varhaiskasvatuksen ja elinikäisen oppimisen kehittämisestä sekä kansainvälisyyden edistämisestä.

ISBN 978-952-13-6397-9 (painettu) • ISBN 978-952-13-6396-2 (pdf)
ISSN 2242-2951 (painettu) • 2242-296x (pdf)
Taitto ja kuvitus: Infograafikko Joel Kanerva

OPETUSHALLITUS
Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puh. 0295 331 000
www.oph.fi